

Forord

2011-årgangens første hefte inneholder tre artikler med tema fra ødegårdsjord og krongods i Jemtland på 13–1500-tallet, endringer i norsk og samisk familiestruktur på slutten av 1800-tallet, og spørsmålet om historikernes «nytteverdi» og hva vi (eventuelt) kan «lære av historien». Debattseksjonen inneholder reaksjoner på artikkelen i forrige hefte om «Venstresiden, Sovjetunionen og objektivismens fall». Vi bringer også ti bokmeldinger.

Første artikkel tar opp et kjent tema i norsk historie: ødegårdene etter pestepidemiene på 1300-tallet. Olof Holm behandler et lite utforsket spørsmål om hva som skjedde med det overskuddet på jord som oppsto. I hvilken grad ble slik ødegårdsjord herreløs og tilfalt kronen? Holm tar utgangspunkt i dokumenter som viser avviklingen av krongodset i det norske grenselandskapet Jemtland. Han diskuterer så hvordan dette var blitt krongods, og kommer til at ødegårdsdannelsen etter pestepidemiene spiller en stor rolle. Han stiller også spørsmålet om hvorfor krongodset ble avviklet i Jemtland allerede på 14–1500-tallet, når det andre steder i Norge ble beholdt mye lenger.

Hilde Jåstads artikkel er et forsøk på å gi norsk familiehistorie en ny vinkling, ved å studere husholdsstruktur med utgangspunkt i den eldste generasjon. Hun har sett på hushold der den eldre generasjon lever i samboerskap med voksne barn, og diskuterer om slike flergenerasjonshushold oppsto på initiativ av den eldre eller yngre generasjon. Var det slik at eldre foreldre, eller den gjenlevende av dem, flyttet inn hos voksne barn? Eller var det slik at voksne barn ble boende hos foreldre i en økonomisk enhet? Temaet tas opp i etnisk perspektiv, med demografiske data fra Nord-Troms og Finnmark. I siste halvdel av 1800-tallet finner hun en tydelig nedgang i samboerskap mellom generasjonene, og særlig tydelig var endringen blant samene. Hvorfor? Som mulige forklaringer diskuteres ulike arvesystemer, kårordninger og systemer for eiendomsoverdragelser.

Jarle Simensen stiller i sin artikkel spørsmålet om hvorfor histori-

kerne var så dårlige til å forutse Murens fall og Tysklands gjenforening. På samme måte var historikerne uforberedt på Sovjetunionens oppløsning. Simensen refererer diskusjonen i ettertid blant historikere, særlig de tyske, og stiller spørsmålet om historikere har noe å bidra med når det gjelder å forutse framtidig utvikling. De fleste historikere vil mene at det ikke er deres oppgave, men samtidig er det en tradisjon for at å studere fortida vil hjelpe en til å forstå framtida. Kan vi «lære av historien»? Redaksjonen tar gjerne imot bidrag til en slik diskusjon.

Tor Egil Førlands artikkel i forrige nummer (4/2010) av *Historisk tidsskrift* har utløst diskusjon og skarpe reaksjoner. Flere aviser har hatt oppslag om artikkelen, i tillegg til *Dagsnytt 18*. Hallvard Tjelmeland framhever at det ikke finnes belegg for at norske historikere gjennomgående er venstreorienterte. Han påpeker inkonsekvenser i innlegget, og mener Førlands innlegg mangler sans for posisjoner mellom politisert og moralistisk historieforskning på den ene siden og naiv empirisme på den andre. Narve Fulsås spør i sitt debattinnlegg om vi må bli «vitskapsteoretiske analfabeter for å bli moralsk ansvarlege», og mener det er fullt mulig å skrive objektiv historie uten å måtte velge mellom politisk propaganda og vitenskapsteoretisk naivitet.

Bokmeldingsseksjonen åpner denne gang med Knut Groves melding av det store trebindsverket om LOs 110-årige historie, utgitt i 2009. Verket er solid i hendene på fire godt etablerte arbeidslivshistorikere: Finn Olstad, Inger Bjørnhaug, Terje Halvorsen og Trond Bergh. Anmelderen sammenligner denne nye LO-historien med *Arbeiderbevegelsens historie* fra 1980-tallet, og finner tegn på at verket gjenspeiler en utvikling innenfor historiefaget fra sosialhistorie til vekt på fortelling, noe han mener har ført til at historien er blitt mer entydig enn den ville blitt om forfatterne i større grad hadde brukt andre forfatters arbeid til å diskutere ulike syn på utviklingen. Anmelderen trekker fram at mens *Arbeiderbevegelsens historie* ga den store fortellingen om arbeiderrørslas vekst og fall, viser *LOs historie* organisasjonens rolle som samfunnsaktør, med den kollektive fornuft og reformismen som rød tråd.

De neste bokmeldingene handler om politikk, maktkamp og krig på ulike vis. Claus Krag har anmeldt en bok om vikingenes syn på det militære, med skaldediktning som viktigste kilde. Boka er en samling av flere arbeider av Rikke Malmros, skrevet gjennom en lengre forskerkarriere. Timothy Boltons bok om Knut den store og maktkamp i Skandinavia og England på 1000-tallet er omtalt av Niels Lund, mens Ole Jørgen Maaø omtaler Øyvind Østeruds bok *Hva er krig*. Østeruds bok gir etter melde-

rens mening et godt og relevant innblikk i debattene om krig slik de har utspilt seg etter den kalde krigen – riktig nok uten å besvare spørsmålet i boktittelen, og uten at melderer kan si seg enig i konklusjonene. Neste bokmelding handler om Kaukasus' historie – det urolige hjørnet i det tidligere Sovjetunionen – fra slutten av 1700-tallet til i dag, om konstruksjonen «utenfra» av Kaukasus av etnografer, oppdagelsesreisende, forfattere og historikere – russiske og utenlandske, og hvordan slike konstruksjoner påvirket kaukasernes selvilde. Boka er skrevet av Charles King. Anmelderen, Märta-Lisa Magnusson, påpeker hvordan boka kan leses som «cases» av generelle politiske fenomen i historien i en transnasjonal og multinasjonal sammenheng.

Helle Vøgt betegner den neste boka som et spennende og nyskapende forsøk på å anvende den rettsantropologiske metode på et sparsomt nordisk kildemateriale. Boka er en artikkelsamling om gaver, ritualer og konflikter i middelalderen i rettsantropologisk perspektiv, og anmelderen framhever særlig den solide innledningen av redaktørene Hans-Jacob Orning, Kim Esmark og Lars Hermanson og det kritisk diskuterende avslutningskapitlet av Michael Gelting. Elisabeth Aasen fortsetter å trekke fram interessante kvinner fra historien, denne gang i en bok om opplysningstidens kvinner, anmeldt av Kåre Tønnesson. Boka presenterer små og større biografier integrert i en historisk kontekst. Melderen har mye godt å si om den, men påpeker også mangler, spesielt i stoffet som omhandler Frankrike.

Som et av bidragene til den pågående 1814-forskningen har John Peter Collett og Ernst Bjerke kommet med en bok om Selskapet for Norges vel. Boka er en 200-års jubileumbok, men legger hovedvekten på årene fra selskapet ble stiftet i 1809 og fram til 1814 og fungerer som et innlegg i den historiografiske debatten rundt 1814, mener anmelderen Håkon Evju.

De to siste bokmeldingene handler om henholdsvis barn og «isens menn». Ingrid Söderlind anmelder Eva Bergenlövs bok om barnemishandling i Sverige i et langt tidsperspektiv fra reformasjonen til nåtiden, der temaet særlig er hvordan grensene mellom tillatt og utillatelig tukt av barn har vært trukket i lovgivning, rettspraksis og offentlighet. Johannes Bjarne Alme har skrevet en bok om «Is, isens menn, storm og forlis», med utgangspunkt å gi dagens olje- og gassindustri svar på om de kan lære av fortidens ishavsfolk. Anmelderen Mariann Mathisen peker på at det farefulle ved ishavet kommer særlig tydelig fram, ved siden av de ulike fangstfeltenes historie og fangstfolkene komplekse kunnskap.

Redaksjonen